

โครงการการออกแบบสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดเรื่องราววัฒนธรรมของผ้าไหม ในจังหวัดจังหวัดบุรีรัมย์

MEDIA DESIGN PROJECT TO PROMOTE AND CONVEY THE STORY OF SILK CULTURE IN BURIRAM PROVINCE.

เตชิต เฉยพ่วง

Taechit Cheupoung

สาขาวิชาการออกแบบเครื่องแต่งกาย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Department of Fashion Design, Faculty of Arts, Suan Sunandha Rajabhat University

(Received : Oct 18, 2024 Revised : Dec 12, 2024 Accepted : Dec 12, 2024)

บทคัดย่อ

โครงการนี้เป็นโครงการการออกแบบสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดเรื่องราวผ้าไหมในวัฒนธรรมร่วมกรณีศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมผ้าไหมในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ กระบวนการทอผ้าไหม ลวดลายทอผ้าไหม แหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมถึงผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือ โดยเป็นกรณีศึกษาที่กลุ่มทอผ้าบ้านแดงใหญ่ และกลุ่มทอผ้าบ้านคูณซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจและทำให้พบเอกลักษณ์สำคัญทั้งใน ด้านลวดลาย และเทคนิคการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความเฉพาะ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มา มาวิเคราะห์ให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบ การออกแบบแผ่นพับ ซึ่งเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความเหมาะสมต่อการเป็นสื่อช่วยในการตัดสินใจซื้อของกลุ่มเป้าหมาย จัดทำออกมาทั้งหมด 4 ฉบับ แต่ละแผ่นพับเป็นหัวข้อต่างๆ กันที่เชื่อมโยงเรื่องราวของผ้าไหมในจังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งแต่กระบวนการ ผลิตจนถึงกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเชื่อมโยงในด้านวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัด

คำสำคัญ: ผ้าไหม, แผ่นพับประชาสัมพันธ์, ลวดลาย, บุรีรัมย์, ผ้าทอมือ

Abstract

This project is media design project to promote and convey the story of silk in the culture of Buriram Province, which started from studying information about silk culture in Buriram Province. In which the researcher has collected data on the silk weaving process Silk weaving pattern Important tourist attractions and culture of Buriram Province Including products from hand woven fabrics, Weaving Group and Ban Koon weaving group, where the researcher went to the area to explore and found important identity in both patterns and weaving techniques of Mudmee silk that are unique then take the information obtained to analyze to obtain the design elements of the brochure which is a public relations media that is suitable to assist in purchasing decisions of the target group Made out a total of 4 brochures, each brochure is a topic to relate the story of silk in Buriram Province from the manufacturing process to becoming a product that is linked in the culture and traditions of the province.

Keywords: Silk, Brochure, Motif, Buriram, Hand weave Fabric

บทนำ

โครงการนี้เป็นโครงการการออกแบบสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดเรื่องราวผ้าไหมในวัฒนธรรมร่วม จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมผ้าไหมในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ กระบวนการทอผ้าไหม ลวดลายทอผ้าไหม แหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมถึงผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือ โดยเป็นกรณีศึกษาที่กลุ่มทอผ้าบ้านแดงใหญ่ และกลุ่มทอผ้าบ้านคูณซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจและทำให้พบเอกลักษณ์สำคัญทั้งใน ด้านลวดลาย และเทคนิคการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความเฉพาะ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มา มาวิเคราะห์ให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบ

ทางการออกแบบแผ่นพับ ซึ่งเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความเหมาะสมต่อการเป็นสื่อช่วยในการตัดสินใจซื้อของกลุ่มเป้าหมายจัดทำ

ออกมาทั้งหมด 4 ฉบับ แต่ละแผ่นพับเป็นหัวข้อต่างๆ กันที่เชื่อมโยงเรื่องราวของผ้าไหมในจังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเชื่อมโยงในด้านวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัด

การศึกษาข้อมูลทางด้านประวัติผ้าไหม การผลิตผ้าไหม เอกลักษณ์ของผ้าไหม และวัฒนธรรมผ้าไหมในจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมสูง แต่ยังเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ที่อาจจะมิวัฒนธรรมร่วมแฝงอยู่ ซึ่งต้องทำการสังเคราะห์และศึกษาเพื่อสกัดเป็นวัฒนธรรมร่วมของจังหวัด มาทำการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจการซื้อของกลุ่มเป้าหมายการเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อเป็นการตลาด 4.0 ในรูปแบบหนึ่งที่จะส่งผลต่อยอดขาย และเป็นการตอบสนองการพัฒนาและยกระดับจังหวัด ตามนโยบายของรัฐบาล

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าไหม จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการออกแบบสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดเรื่องราวผ้าไหมของจังหวัด
2. พัฒนาผลิตภัณฑ์และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดเรื่องราวผ้าไหม ที่ได้จากการศึกษาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าไหม จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน การพัฒนาศักยภาพชุมชนและการพัฒนาจังหวัดให้เป็นเมืองท่องเที่ยว

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (document data)
2. งานศึกษาภาคสนาม (field work) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ในพื้นที่การศึกษา กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าบ้านแดงใหญ่ และกลุ่มทอผ้าบ้านคูณ จังหวัดบุรีรัมย์
3. ทบทวนวรรณกรรม เพื่อหาแนวทางในการนำทุนวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ
4. ศึกษาและทดลองการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ ด้วยการถอดรูปแบบของผ้าทอลายมัดหมี่ในด้านรูปร่าง ลวดลาย กลุ่มสี การจัดวาง เชื่อมโยงสู่การสร้างเอกลักษณ์และเรื่องราวของกลุ่มทอผ้ามัดหมี่ที่มีความสอดคล้องทางวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มจังหวัดที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายเชิงการท่องเที่ยว

ผลการวิจัย

จังหวัดบุรีรัมย์ หมายถึง เมืองแห่งความรื่นรมย์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งโบราณสถานศิลปะแบบขอมโบราณที่มีอยู่มากมายกระจายอยู่ในพื้นที่ทั้งจังหวัด อีกทั้งยังเป็นที่ยุติฐานในฐานะเมืองเกษตรกรรมและหัตถกรรม เพราะเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพดี และเป็นแหล่งทอผ้าไหมที่สวยงามและมีชื่อเสียง นอกจากนี้ ด้วยสภาพพื้นที่ตั้งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงทำให้มีความหลากหลายของเชื้อชาติซึ่งก่อให้เกิดความหลากหลายของประเพณีวัฒนธรรม จนทำให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปดังคำขวัญของจังหวัดที่ว่า “เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำเมืองกีฬา”

แนวคิดในการออกแบบ ได้แก่ “เส้นทางบนผืนผ้า” คือการบอกเล่าเรื่องราวผ้าพื้นเมืองของจังหวัดบุรีรัมย์ที่แสดงถึงศิลปวัฒนธรรม กระบวนการทอผ้าไหม ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ ผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าไหม รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว ประเพณีต่างๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่เปรียบเสมือนเส้นทางที่ถูกร้อยเรียงจนเกิดเป็นผ้าทอมือบุรีรัมย์ กลุ่มสีที่เลือกใช้เป็นกลุ่มสีโทนสดใส มีชีวิตชีวา (Lively) ทันสมัย (Modern) และทรงภูมิ (Intellectual) รูปแบบลายเส้นกราฟิกโดยตัดทอนจากลักษณะของลายผ้า และรูปแบบของเส้นไหมในการทอผ้า ตัวอักษรประกอบในส่วนของเนื้อความจำนวน 2 รูปแบบ ได้แก่ DB Moment X ซึ่งเป็นตัวอักษรแบบไม่มีหัว รูปร่างค่อนข้างกลม ให้ความรู้สึกทันสมัย สบายตา กับ TH SarabunPSK ซึ่งเป็นตัวอักษรที่อ่านง่าย สบายตา ผลงานการออกแบบประกอบด้วยสื่อประชาสัมพันธ์จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องกระบวนการทอผ้าไหม , สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องลวดลายผ้าทอมือ, สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องสถานที่ท่องเที่ยวประเพณี วัฒนธรรม, สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องผลิตภัณฑ์และสินค้าจากผ้าทอมือ

ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดเรื่องราวผ้าไหม ที่ได้จากการศึกษาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าไหม จังหวัดบุรีรัมย์ ตามแนวคิดในการออกแบบ ได้แก่ “เส้นทางบนผืนผ้า” นั้นได้รับความพึงพอใจจากผู้ประกอบการ

เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีสื่อที่ให้ความรู้และแนะนำศิลปวัฒนธรรม กระบวนการทอผ้าไหม ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ ผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าไหม รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว ประเพณีต่างๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์ เชื่อว่าจะสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน การพัฒนาศักยภาพชุมชนและการพัฒนาจังหวัดให้เป็นเมืองท่องเที่ยวได้ในอนาคต

กลุ่มทอผ้าบ้านแดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์

ข้อมูลกลุ่มทอผ้าบ้านแดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์

หัวข้อ	ข้อมูล
ชื่อประธานกลุ่ม	นางบุญทัน กวดไธสง
สถานที่ตั้ง	115 หมู่ 8 ตำบลพุทไธสง อ.พุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์
ผลิตภัณฑ์หลัก	ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าโสร่งไหมหางกระรอก ผ้าคลุมไหล่
ช่องทางการขายหลัก	จัดจำหน่ายเอง ขายในจังหวัด
กลุ่มลูกค้าหลัก	ข้าราชการ ประชาชนทั่วไป

สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านหมู่บ้านที่มีหนองน้ำดินแดง มีต้นสุพรรณิการ์ขึ้นรอบๆ มีสภาพอากาศที่ดี ชาวบ้านทำนาเป็นหลัก และยังมีทอผ้าในชุมชนอยู่ตลอด ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนรู้จักการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมด้วยตนเอง ไม่ต้องซื้อเส้นไหมจากข้างนอก รู้จักการใช้พรรณพืชที่ขึ้นรอบๆ หมู่บ้าน ใช้ชี้ไหมมาเป็นสีย้อมผ้าจากธรรมชาติ รู้จักการพัฒนาเทคนิคในการย้อมผ้าทั้งสีเคมี และสีธรรมชาติ จากการทอผ้าอย่างต่อเนื่อง ทำให้สมาชิกทอผ้าไหมที่มีฝีมือดี ลวดลายละเอียด เนื้อแน่น

ภาพที่ 1: บรรยากาศการลงพื้นที่กลุ่มทอผ้าบ้านแดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์
ที่มา: เตชิต เฉยพ่วง

ทางกลุ่มสามารถปลูกหม่อนเลี้ยงไหมได้ด้วยตนเอง จึงทอผ้าไหมเป็นหลัก มีการผลิตผ้าไหมเพื่อใช้ในการทำผ้าชิ้น ผ้าตัดชุด ผ้าผืนยาว ผ้าคลุมไหล่ เพราะมีหน้าพืดหลากหลายขนาด จนทำให้สามารถรับทอผ้าจากลูกค้าได้ทุกความต้องการ สมาชิกกลุ่มมีความสนใจในการพัฒนาขึ้นงานอย่างสม่ำเสมอ เช่น การทอผ้าฝ้ายแกมไหม เพื่อเพิ่มความหลากหลายให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม แต่จากทางสังคมของทางกลุ่มเป็นเกษตรกร ทำให้มุ่งเน้นไปที่การทำนาเป็นหลักมากกว่าการทอผ้า ส่งผลให้มีเวลาไม่มากในการทอผ้า อีกทั้งจำนวนสมาชิกในกลุ่มมีจำนวนน้อย ทำให้ไม่สามารถรับงานผลิตผ้าได้จำนวนมาก เพื่อจัดจำหน่าย การออกร้านตามงานที่ภาครัฐจัดให้ได้ งานที่ทางกลุ่มทำจึงมุ่งเน้นการรับจ้างผลิต ตามที่ลูกค้าสั่งทำ มากกว่าการทอผ้าเพื่อนำไปออกร้านจำหน่าย

(ก)

(ข)

(ค)

(ง)

(จ)

ภาพที่ 2: ตัวอย่างผลิตภัณฑ์กลุ่มทอผ้าบ้านแดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์

(ก) ลวดลายแบบโบราณ

(ข) ลวดลายแบบโบราณ

(ค) ลวดลายประยุกต์

(ง) ลักกษระพื้นผ้าบนที่ทอผ้า

(จ) พื้นผ้าเมื่อทอเสร็จ

ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

กลุ่มทอผ้าบ้านคุณ จังหวัดบุรีรัมย์

ข้อมูลกลุ่มทอผ้าบ้านคุณ จังหวัดบุรีรัมย์

หัวข้อ	ข้อมูล
ชื่อประธานกลุ่ม	นางประนอม โรมนไธสง
สถานที่ตั้ง	93 หมู่ 7 ตำบลบ้านเป้า อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์
ผลิตภัณฑ์หลัก	ผ้าตีนแดง ผ้าขาม้า สีเคมี สีธรรมชาติ
ช่องทางการขายหลัก	ออกบูธอำเภอ และจังหวัด ขายที่บ้าน
กลุ่มลูกค้าหลัก	ประชาชนทั่วไป ข้าราชการ ในท้องถิ่น

กลุ่มทอผ้าบ้านคุณเป็นการรวมกลุ่มชาวบ้าน ที่มีความสามารถในการทอผ้าโดยเฉพาะผ้าตีนแดง แต่สมาชิกไม่สะดวกในการทำงานพร้อมๆกันเพราะส่วนมากติดการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลัก ส่วนมากสลับทำตามที่มีเวลาว่าง ผ้าที่ทอส่วนมากเป็นผ้าไหมตีนแดง ผ้าฝ้ายตีนแดง ชินเอกลักษณ์ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ มีทั้งแบบลวดลายโบราณ และลวดลายประยุกต์ นอกจากนี้ยังทอผ้าขาวม้าและนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า กระเป๋าเพื่อการจัดจำหน่าย โดยทางกลุ่มมีเฟิงขายของอยู่ริมถนน เพื่อจำหน่ายให้กับนักเดินทาง นักท่องเที่ยวที่ขับรถผ่านไปผ่านมาได้แวะซื้อ แวะชมผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่ม

ภาพที่ 3 บรรยากาศการลงพื้นที่กลุ่มทอผ้าบ้านคุณ จังหวัดบุรีรัมย์
ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

ทางกลุ่มสามารถทอผ้าขึ้นตีนแดง อันเป็นผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ จากเส้นไหม ฝ้าย เส้นใยโพร ทำให้มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งผ้าที่มีคุณภาพสูง จนถึงผ้าที่ใช้งานทั่วไป ตามกำลังซื้อของลูกค้า สมาชิกในกลุ่ม สามารถทอผ้า ลวดลายประยุกต์ และลายโบราณ เช่นลายไข่มดแดง มีการทอผ้าขาวม้าสีนั้งเดิม และสีสดใส เพื่อเป็นทางเลือกให้กับลูกค้าได้เลือกใช้นอกจากนี้ทางกลุ่มมีช่างแปรรูปที่มีฝีมือ สามารถผลิตกระเป๋า เสื้อผ้า ของใช้ ได้เป็นอย่างดี

ทางกลุ่มเน้นผลิตสินค้าที่จำหน่ายในชุมชนมากกว่าการจัดจำหน่ายให้กับลูกค้ากลุ่มอื่นๆ ส่งผลทำให้ขาดการพัฒนาออกแบบแปรรูปให้ดูทันสมัยน่าใช้งาน ทำให้ขยายโอกาสในการจัดจำหน่ายได้ไม่มากนัก ทั้งๆที่ทางกลุ่มมีผ้าทอมือที่หลากหลายคุณภาพ จึงมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะด้านการออกแบบ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับทางกลุ่ม

ภาพที่ 4: ตัวอย่างผลิตภัณฑ์กลุ่มทอผ้าบ้านคุณ จังหวัดบุรีรัมย์
ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

การสร้างองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาเพื่องานออกแบบ

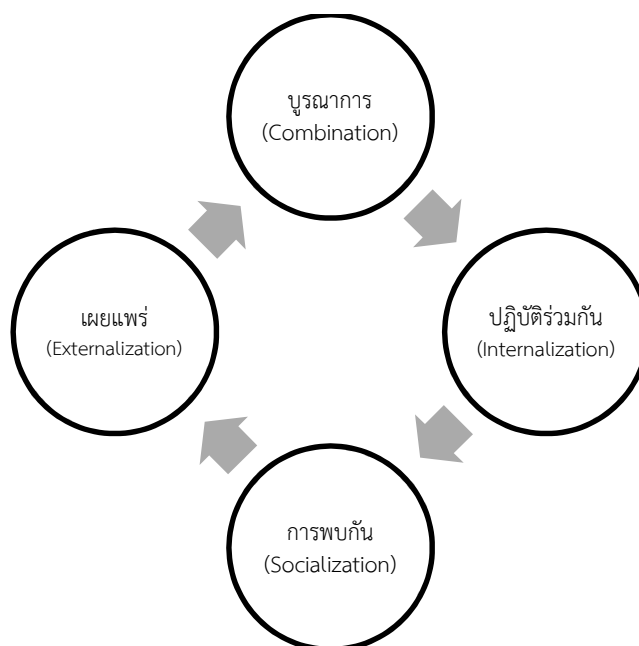
ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้จะมีลักษณะเป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลหรือความรู้แบบฝังลึก (Tacit Knowledge) ดังนั้น ในการศึกษาข้อมูลทางภูมิปัญญา นักออกแบบควรมีการลงพื้นที่และมีส่วนร่วมกับชุมชนและคลุกคลีหรือฝังตัวในระดับที่สามารถทำได้ เช่น การสังเกตการวัสดุท้องถิ่น การปฏิบัติงานของช่างการศึกษาความเป็นมาวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องว่าเพราะอะไรช่างถึงได้ทำรูปแบบชิ้นงานแบบนี้ เพื่อความเข้าใจ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของภูมิปัญญาที่ศึกษา ผู้เขียนจึงได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการสร้างองค์ความรู้ ของ Seci model เป็นกระบวนการทางสังคม อยู่ในตัวผู้รู้ทางภูมิปัญญาและความรู้ชัดแจ้งลักษณะขององค์ความรู้ทั้ง 2 ประเภทนี้เกิดขึ้นได้ทั้งระดับบุคคล ชุมชน หรือระหว่างชุมชน ตามวิถีของ Seci model การเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ความสามารถเปลี่ยนจากความรู้ฝังลึกเป็นความรู้ชัดแจ้ง และกลับมาของความรู้ฝังลึกอีกครั้ง เป็นพลวัตที่ไม่รู้จบเกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอนดังที่นาโกะได้อธิบายว่า (นายยุวณช ทินนะลักษณ์, 2549 : 196-204)

การพบกัน (Socialization) ระหว่างนักออกแบบและสร้างหัตถกรรมรู้สึกได้ว่ามีบางอย่างร่วมกัน

การเผยแพร่ (Externalization) การนำเอาประสบการณ์ความรู้ ความคิด ภายใต้วงที่ช่างท้องถิ่นและนักออกแบบออกมาแลกเปลี่ยนระหว่างกัน

บูรณาการ (Combination) การออกแบบภายใต้ข้อจำกัดและช่างท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเสนอความคิด

ปฏิบัติร่วมกัน (Internalization) การสร้างต้นแบบโดยช่างท้องถิ่นพัฒนาร่วมกับนักออกแบบโดยโครงสร้างของการเกิดองค์ความรู้ทางภูมิปัญญานี้ จะเป็นลักษณะการปฏิสัมพันธ์แบบหมุนเป็นวงกลมดังภาพ

ภาพที่ 5: การปฏิสัมพันธ์แบบหมุนเป็นวงกลม
ที่มา : เตชิต เลยพ่วง

กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

ในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจมีกระบวนการที่แตกต่างจากการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมบ้าง ในช่วงของการออกแบบที่มุ่งเน้นในรายละเอียดที่แตกต่างกัน โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดการในการสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบที่ดีจะช่วยป้องกันและแก้ปัญหาผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้ การสร้างผลกระทบทางบวกให้เกิดขึ้นกับชุมชนได้ เช่น ภาพลักษณ์ชุมชนการสืบทอดภูมิปัญญาจากด้านแรงงานฝีมือการแก้ปัญหาเรื่อง สิ่งแวดล้อมการออกแบบจำเป็นต้องตระหนักค่าของชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญโดยมีกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. **การสร้างแรงบันดาลใจจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (Inspiration & Appreciation)** การศึกษาคุณค่าเชิงกระทำได้แก่ ลวดลายลักรูปทรง สี สัน และวัสดุ และคุณค่าเชิงนามธรรมของผลิตภัณฑ์ (intangible) เช่น ความซาบซึ้งในคุณค่าความหมายแฝงอยู่ใน

ภูมิปัญญา ปรัชญาแนวคิดการแก้ปัญหาเชิงความคิด และเชิงช่างอาจจะรวมอยู่ในลักษณะของผังภาพแสดงอารมณ์หรือ mood board

2. การร่างภาพเพื่อศึกษาสัญลักษณ์รูปทรงจากมุมมองต่างๆ (Study & Sketch) ขั้นตอนนี้เป็นการมุ่งเน้นการศึกษาของผลิตภัณฑ์ (Tangible) จากภูมิปัญญา
3. การตัดทอนรายละเอียด พื้นผิว ลวดลายของรูปทรง ให้เข้าสู่โครงสร้างรูปทรงที่มีความเรียบง่าย (Simplicity Form) โดยพิจารณาใช้โครงสร้างเรขาคณิตเป็นพื้นฐานเบื้องต้นก่อนจะใช้รูปทรงอิสระในรูปแบบอื่นเพื่อสร้างทางเลือก (Solution) ให้รูปทรง ตอนนี้อย่างลบบทบาทสัญลักษณ์ของรูปทรงให้มีความเรียบง่ายมากขึ้นเท่าไร (Tangible) จะเป็นการเพิ่มบทบาทและความหมายแนวความคิด (intangible) ของผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความโดดเด่นมากขึ้นเท่านั้น และยังช่วยเพิ่มทางเลือกในการออกแบบสร้างสรรค์ในกระบวนการผลิตไปให้มีความหลากหลายและมีความเป็นสากลขึ้นอีกด้วย ความเรียบง่ายของรูปทรงนี้เองจะช่วยให้ผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์อยู่ได้นานหลุดพ้นจากช่วงเวลาในอดีตสู่ปัจจุบันและจะสามารถคงอยู่ได้ในอนาคต
4. การถ่ายทอดสัญลักษณ์รูปทรงสู่การจัดการองค์ประกอบต่างๆ (Elements Design and Principles) โดยองค์ประกอบต่างๆ จากรูปทรง เป็นจุดเส้นระนาบ เป็นลวดลาย หรือเป็นพื้นผิวเปรียบเทียบเสมือนการเรียบเรียงองค์ประกอบใหม่ ปรับสัดส่วนใหม่ประกอบสร้างรูปลักษณ์รูปทรงขึ้นใหม่ ให้เกิดความรู้สึกใหม่บรรยากาศใหม่เพื่อสร้างความแตกต่าง ความเป็นปัจเจกหรือความเป็นอัตลักษณ์ในขั้นตอนนี้จะเพิ่มศักยภาพให้กับงานออกแบบ และช่วยขยายกรอบการออกแบบสร้างงานออกแบบผลิตภัณฑ์ สู่งานออกแบบประเภทอื่นหลากหลายมากยิ่งขึ้น ก่อนหน้านั้นแล้วจะปรับเปลี่ยนรูปทรง และก้าวผ่านบรรยากาศเดิมวัดกรรมการออกแบบสิ่งอื่นๆ อีกมากมายการจัดเตรียมองค์ประกอบขึ้นขึ้นสูงได้อย่างกว้างขวาง การขยายขอบเขตในการทำงานออกแบบสู่งานประเภทอื่นๆ เช่น การออกแบบกราฟิกการออกแบบอัตลักษณ์องค์กรการออกแบบลวดลายผ้า ฯลฯ
5. เอาแบบเพื่อประสานพฤติกรรมและประโยชน์ใช้สอยในรูปแบบใหม่ (Functional) จะเป็นขั้นตอนที่เน้นการวิเคราะห์ ขั้นตอนนี้จำเป็นต้องพิจารณาจากความต้องการของรูปทรงกับการใช้สอยด้วยการพิจารณาในประเด็น Osborn's checklist เครื่องกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้แก่การเปลี่ยนวิธีใช้การคิดมุมมองการเพิ่มคุณสมบัติการลดคุณสมบัติการแทนที่ด้วยสิ่งใหม่การลำดับรูปแบบใหม่การกับการผสมผสาน ฯลฯ
6. การผลิตต้นแบบ (Prototype) และดูผลพิจารณาของการออกแบบในด้านต่างๆได้แก่รูปลักษณ์ความสวยงามความสอดคล้องกับพฤติกรรมความเหมาะสมของวัสดุการลดต้นทุนการผลิต ฯลฯ

การออกแบบแผ่นพับ

ภาพที่ 6: แผ่นพับ

ที่มา : <http://academic.udru.ac.th/~samawan/content/Media-Design.pdf>

1. การกำหนดขนาดและรูปแบบของแผ่นพับ แผ่นพับเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งจัดเป็นการเผยแพร่ถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรงชนิดหนึ่ง การนำไปใช้งานนั้นอาจทำได้หลายวิธี โดยส่งทาง ไปรษณีย์ให้ผู้อ่านที่คาดว่าจะกลุ่มที่สนใจสินค้าหรือบริการนั้นๆ หรือนำไปใส่ไว้ในกล่องที่จัดทาขึ้นเป็นพิเศษ ซึ่งจะไปตามสถานที่สาธารณะ เช่น ศูนย์การค้า เพื่อให้ผู้ที่สนใจหยิบไปเอง (Take-Onebox) นอกจากนี้ยังมีการใช้คนไปยื่นแจกตามสถานที่ที่คาดว่าจะกลุ่มคนที่สนใจจะไปการผลิต รูปแบบของแผ่นพับจะเป็นกระดาษแผ่นเดียว พิมพ์ทั้งสองหน้า แล้วพับอย่างน้อย 1 พับ รูปแบบที่นิยมที่สุดคือเป็นกระดาษขนาดเอสี่แล้วพับ 2 ครั้ง

2. การกำหนดลักษณะการส่ง เนื่องจากการนำแผ่นพับไปใช้งานนั้นทำได้หลายวิธีตามที่ได้อธิบายไปข้างต้นแล้ว การกำหนดลักษณะการแจกจ่ายแผ่นพับ ที่แน่นอน จะทำให้ทราบล่วงหน้าถึงข้อที่ควรคำนึงถึงในขั้นตอนการออกแบบ เช่น หากจะส่งทางไปรษณีย์ ก็อาจต้องออกแบบซองที่จะใช้ใส่ หรือเว้นพื้นที่ว่างเอาไว้เขียนชื่อ และที่อยู่ของผู้รับ รวมทั้งการติดแสตมป์หรือการเสียค่าไปรษณีย์เป็นการล่วงหน้า เป็นต้น

3. การกำหนดกระดาษ โดยทั่วไปแล้วการกำหนดกระดาษสำหรับทำแผ่นพับมักจะคำนึงถึงต้นทุนในการผลิตเป็นหลัก เพราะแผ่นพับ 1 ใบที่แจกออกไปนั้น จะมีผู้พบเห็นเพียงคนเดียวเท่านั้น ผิดกับสื่ออื่นๆ เช่น โปสเตอร์ 1 แผ่นที่มีผู้ผ่านไปมาพบเห็นมากมาย อย่างไรก็ตามการกำหนดกระดาษที่ใช้ในการทำแผ่นพับนั้นก็ต้อง มีความเหมาะสมกับสินค้าหรือบริการที่ต้องการสื่อสารด้วย เช่น แผ่นพับของเรือสำราญที่มีความหรูหราควรจะใช้กระดาษที่พิเศษและมีราคาสูงกว่ากระดาษทั่วไปลักษณะของกระดาษที่แตกต่างกันสามารถทำให้แผ่นพับมีลักษณะไม่เหมือนกันอย่างสิ้นเชิง และในด้านเทคนิคกระดาษบางชนิดก็มีข้อจำกัดในเรื่องการพับโดยเฉพาะกระดาษที่มีความหนามากกว่าปกติ คือจะต้องพับไปในแนวเดียวกับทิศทางการเรียงตัวของเส้นใยกระดาษ (Grain) เท่านั้น

4. การกำหนดลำดับของการอ่านตามลักษณะของแผ่นพับ เมื่อผู้อ่านได้รับแผ่นพับนั้นจะเป็นลักษณะที่ยังพับอยู่ ทำให้ผู้อ่านได้เห็นด้านหน้าก่อนหน้าอื่นๆ จากนั้นเมื่อผู้อ่านคลี่แผ่นพับนั้นออกก็จะค่อยๆ เห็นหน้าอื่นๆ ดังนั้นจึงต้องกำหนดลำดับของเนื้อหาให้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่สอดคล้องกับลำดับของการคลี่แผ่นพับนั้นออกอ่าน โดยต้องกำหนดว่าเนื้อหาส่วนใดควรมาก่อนส่วนใดควรมาทีหลัง แล้วจัดวางไปตามส่วนต่างๆ ให้ถูกต้องตามลำดับของการคลี่ออกอ่าน

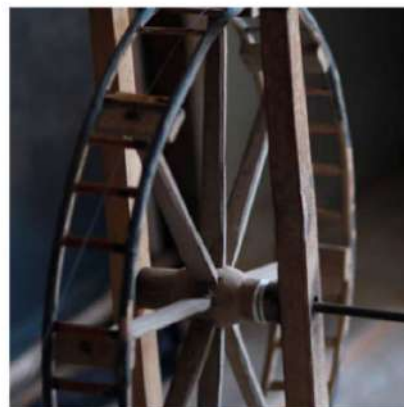
อภิปรายผล

การวิจัยการออกแบบสื่อในลักษณะแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดเรื่องราวผ้าไหมในวัฒนธรรมร่วมจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเลือกกรณีศึกษากลุ่มทอผ้าฝ่ายและผ้าไหมบ้านคูณ หมู่ 7 จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีเอกลักษณ์ทางด้านลายทอผ้ามัดหมี่ที่มีความสอดคล้องทางวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัด

แนวคิดในการออกแบบ ได้แก่ “เส้นทางบนผืนผ้า” คือการบอกเล่าเรื่องราวผ้าพื้นเมืองของจังหวัดบุรีรัมย์ที่แสดงถึงศิลปวัฒนธรรม กระบวนการทอผ้าไหม ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ ผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าไหม รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว ประเพณีต่างๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่เปรียบเสมือนเส้นทางที่ถูกร้อยเรียงจนเกิดเป็นผ้าทอมือบุรีรัมย์

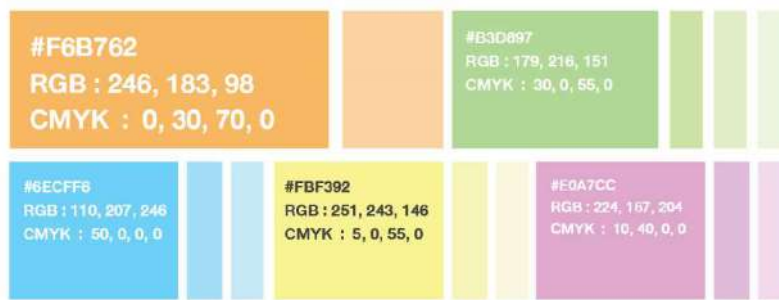
แนวคิดในการออกแบบ

แนวคิดในการออกแบบ ได้แก่ “เส้นทางบนผืนผ้า” คือการบอกเล่าเรื่องราวผ้าพื้นเมืองของจังหวัดบุรีรัมย์ที่แสดงถึงศิลปวัฒนธรรม กระบวนการทอผ้าไหม ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ ผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าไหม รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว ประเพณีต่างๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่เปรียบเสมือนเส้นทางที่ถูกร้อยเรียงจนเกิดเป็นผ้าทอมือบุรีรัมย์

ภาพที่ 7 : แนวคิดในการออกแบบ
ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

กลุ่มสีที่เลือกใช้เป็นกลุ่มสีในโทนสดใส มีชีวิตชีวา (Lively) ทันสมัย (Modern) และทรงภูมิ (Intellectual) โดยเป็นการปรับโทนสีเดิมที่ได้จากผ้าไหมทอมือของบุรีรัมย์มาทำให้มีความสว่างสดใสมากขึ้น เพื่อสร้างภาพจำใหม่ๆ มีความทันสมัย และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้หลายกลุ่มกว่าเดิม

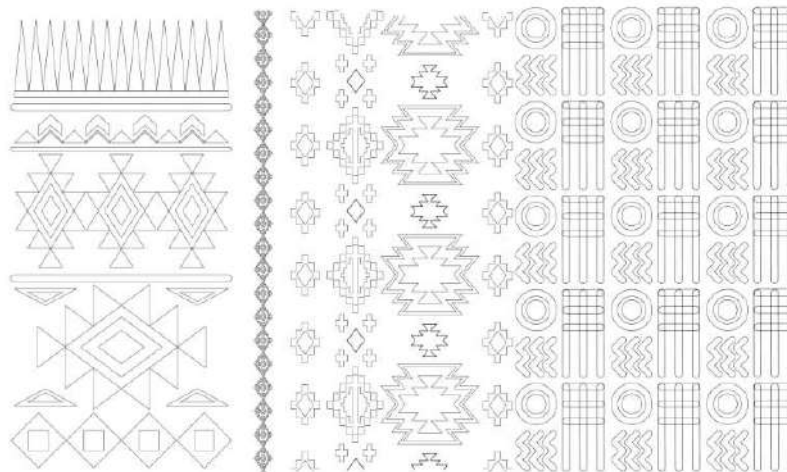

รูปที่ 8: กลุ่มที่เลือกใช้งานออกแบบ
ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

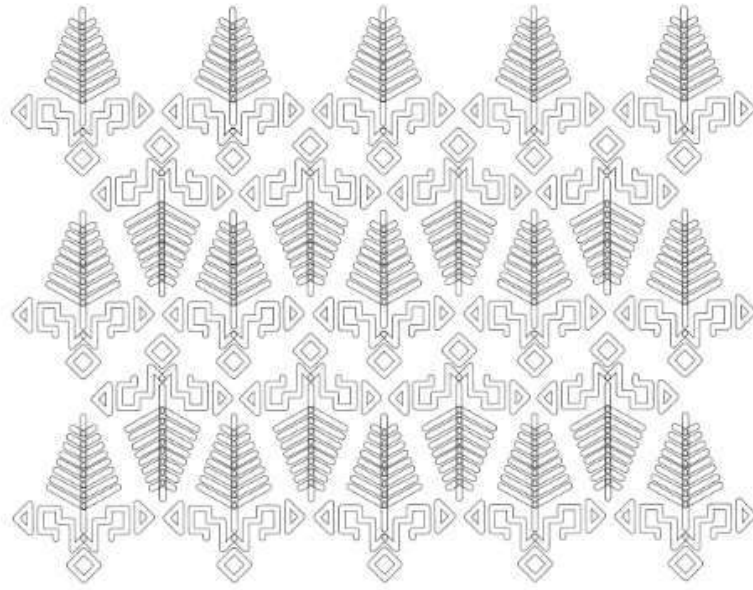
ลวดลายที่เลือกใช้ปรากฏในรูปแบบลายเส้นกราฟิกโดยตัดทอนจากลักษณะของลายผ้าและรูปแบบของเส้นไหมในการทอผ้า เป็นการนำเอาลวดลายหรือลักษณะของเส้นไหมบนผืนผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัดบุรีรัมย์มาตัดทอนหรือการใช้ภาพถ่ายจากเอกลักษณ์ในพื้นที่มาแสดงให้เห็นถึงความงาม รวมถึงเป็นการนำรูปแบบของของการทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความทันสมัย การใช้ภาพและกราฟิกให้มีความกลมกลืนกัน ใช้ความอ่อนนุ่มแต่ดูมีความเคลื่อนไหวให้เกิดความน่าสนใจในการออกแบบและประยุกต์ใช้กราฟิกโดยรวม

ภาพที่ 9: ตัวอย่างผ้าทอมัดหมี่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา
ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

ภาพที่ 10: ลายเส้นกราฟิกโดยตัดทอนจากลักษณะของลายผ้าและรูปแบบของเส้นไหมในการทอผ้า 1
ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

ภาพที่ 11: ลายเส้นกราฟิกโดยตัดทอนจากลักษณะของลายผ้าและรูปแบบของเส้นไหมในการทอผ้า 2
ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

ลักษณะตัวอักษรที่ปรากฏในงาน เลือกใช้เป็นตัวอักษรประดิษฐ์ (Typography) ในการสร้างรูปแบบใหม่ให้เกิดความน่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ในการสื่อสาร โดยใช้คำว่า “นครชัยบุรินทร์” ในการออกแบบตัวอักษรที่เป็นหัวข้อหลักในงานออกแบบ นอกจากนี้ยังเลือกใช้ตัวอักษรประกอบในส่วนของเนื้อความจำนวน 2 รูปแบบ ได้แก่ DB Moment X ซึ่งเป็นตัวอักษรแบบไม่มีหัว รูปร่างค่อนข้างกลม ให้ความรู้สึกทันสมัย สบายตา กับ TH SarabunPSK ซึ่งเป็นตัวอักษรที่อ่านง่าย สบายตา

ภาพที่ 12: การพัฒนาตัวอักษรประดิษฐ์ (Typography) คำว่า “นครชัยบุรินทร์”
ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

Font Name : DB Moment X

ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ท ฒ ณ ด ต
ถ ทร น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ล ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ
๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙

Font Name : TH SarabunPSK

ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ท
ฒ ณ ด ต ถ ทร น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม
ย ร ล ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ
๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙

ภาพที่ 13: การพัฒนาตัวอักษรประดิษฐ์ (Typography) และการเลือกตัวอักษรประกอบ
ที่มา : เตชิต เเฉยพ่วง

ผลงานการออกแบบ

ผลงานการออกแบบประกอบด้วยสื่อประชาสัมพันธ์จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่

1. สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องกระบวนการทอผ้าไหม
 2. สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องลวดลายผ้าทอมือ
 3. สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องสถานที่ท่องเที่ยวประเพณี วัฒนธรรม
 4. สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องผลิตภัณฑ์และสินค้าจากผ้าทอมือ
- ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทดลองออกแบบทั้งหมด 3 แนวทาง แล้วจึงคัดเลือกแนวทางที่ดีที่สุดมาเป็นผลงานจริง

ภาพที่ 14: ภาพรวมทดลองแนวทางการออกแบบทั้งหมด 3 แนวทาง
ที่มา : เตชิต เเฉยพ่วง

ผลงานการออกแบบแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดเรื่องราวผ้าไหมในวัฒนธรรมร่วมกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์) โดยเลือกกรณีศึกษาจากกลุ่มทอผ้าฝ้ายและผ้าไหมบ้านคูน หมู่ 7 จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 15: สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องกระบวนการทอผ้าไหม
ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

ภาพที่ 16: สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องลวดลายผ้าทอมือ
ที่มา : เติชิต เฉยพ่วง

ภาพที่ 17: สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องสถานที่ท่องเที่ยวประเพณี วัฒนธรรม

ที่มา : เดชิต เถยพ่วง

ภาพที่ 18: สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ) เรื่องผลิตภัณฑ์และสินค้าจากผ้าทอมือ

ที่มา : เดชิต เถยพ่วง

เอกสารอ้างอิง

- Brandanything. (2554). *Y&Rchetypes (Archetype)-13ตัวตนของแบรนด์*. [ออนไลน์]. ได้จาก:
<http://www.brandanything.biz/wordpress/?p=1502> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 6 กันยายน 2563]
- BrandAnything!. (2552). *กลยุทธ์ในการสร้างและบริหารแบรนด์ให้ประสบความสำเร็จ*. ได้จาก:
<http://www.brandanything.biz/wordpress/?p=643> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 6 กันยายน 2563]
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2554). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมและโอกาสทางธุรกิจ. *วารสารนักบริหาร*, 31, 32-37.
- โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศไทย. (2543). *ผ้าทอพื้นเมืองในภาคอีสาน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โครงการพัฒนาผ้าและผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองทั่วประเทศ เพื่อส่งเสริมการผลิตและการส่งออก. (2543). *ลวดลายและสีล้นบนผ้าทอพื้นเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2557). *ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่*. รวมบทความจากการประชุมวิชาการ กรุงเทพฯ ประจำปี 2557.
- ทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ล จี จุง. ได้จาก: <http://lotus062.wordpress.com/2010/08/15/ทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ล-จ/> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 15 กันยายน 2563]
- เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. (2558). *องค์ประกอบศิลป์ 1*. กรุงเทพฯ.
- ธีรยุทธ มุลละออง. (2544). *โครงการศึกษาและพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยทรงดำสู่ธุรกิจชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี*. กรุงเทพฯ:
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพบูลย์ อมรประภา. (2553). *ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของศิลปะไทย*. ได้จาก:
<https://phaiboon01.wordpress.com/2010/04/26/%e0%b8%84%e0%b8%a7%e0%b8%b2%e0%b8%a1%e0%b8%a3%e0%b8%b9%e0%b9%89%e0%b8%84%e0%b8%a7%e0%b8%b2%e0%b8%a1%e0%b9%80%e0%b8%82%e0%b9%89%e0%b8%b2%e0%b9%83%e0%b8%88%e0%b9%80%e0%b8%81%e0%b8%b5%e0%b9%88%e0%b8%a2/> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 6 กันยายน 2563]
- สำนักอนุรักษ์และตรวจสอบมาตรฐานหม่อนไหม กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. *ผ้าโฮล*. ได้จาก:
<https://www.qsds.go.th> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 15 กันยายน 2563]
- แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์. *วัดเกาะแก้วธุดงสถาน(วัดระหาน)*. ได้จาก:
<http://www.abcr.bru.ac.th/?fls=dmlld3MvdG91cmZbS9kZXRhaWw=&id=12> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 15 กันยายน 2563]
- แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์. *ศาลหลักเมืองจังหวัดบุรีรัมย์*. ได้จาก:
<http://www.abcr.bru.ac.th/?fls=dmlld3MvdG91cmZbS9kZXRhaWw=&id=13> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 15 กันยายน 2563]